

Секвестроване майбутнє, або Не ріжте по живому

Шок – цей медичний термін, мабуть, найточніше відображає настрій більшості освітян і науковців після оприлюднення проекту Держбюджету-2015. Очільники Міністерства освіти і науки буквально до останнього моменту утримувалися від детальних коментарів, сподіваючись порозумітися з Мінфіном. Досягти очікуваного компромісу так і не вдалося. Більше того...

Колізія, що розігралася 25 грудня на розширеному засіданні парламентського Комітету з питань освіти і науки, розкрила деякі методи бюджетотворчої «кухні». На запитання, з чієї ініціативи видатки на науку були істотно урізані у порівнянні з очікуваними (тобто такими, що вже зазнали секвестру), присутній на засіданні заступник міністра фінансів В. Матвійчук заявив: «Я стверджую: Міністерство фінансів не вносило пропозиції про скорочення видатків на науку. Ми просто підтримали».

Від відповіді на запитання, з чієї подачі з'явилися нові цифри, В. Матвійчук ухилився, перевівши стрілки на МОН.

Заступник міністра з питань науки М. Стріха в розмові з журналістом DT.UA не приховував обурення: «Наскільки мені відомо, питання про скорочення бюджету науки виникло на засіданні Кабміну. Було дано вказівку зрізати 2,5 млрд грн. Нам буквально викручували руки, телефонували: подайте пропозиції щодо скорочення. Я сказав, що ніяких офіційних пропозицій ми вносити не будемо. Тепер вони намагаються перекласти на нас вину за ситуацію... Цифри, які з'явилися в проекті бюджету, стали для нас цілковитим шоком. І якщо їх ухвалять, я буду змушений піти у відставку, бо не можу бути присутнім при ліквідації університетської науки».

Безперечно, ситуація з державними фінансами нині критична. І всі, зокрема освітяни і науковці, ставляться до цього з розумінням, готові вкотре затягти паски.

Але, на думку М. Стріхи, «в останню чергу потрібно урізати статті видатків, що мають відношення до розвитку, і ті, які в разі скорочення призведуть до руйнації цілих галузей. Тому міністерство, отримавши пропозицію скоротити 3,4 млрд грн, сприйняло це дуже болісно. Ми просили одного – дати можливість самим визначити сфери, де можна щось скорочувати. Але Мінфін, на жаль, вирішив самостійно визначити, що урізати. Зрозуміло, що коли Мінфін на свій розсуд узявся скорочувати видатки на науку, то багато наукових напрямів можуть не дочекатися кращих часів. Наслідки такого підходу при формуванні бюджету виявляться значно боліснішими, ніж якби його розробляли з фахівцями, котрі реально знають, де все-таки можна щось урізати. Хоча ми зараз у тій ситуації, коли вже, так би мовити, сало зрізане, і різати доводиться по живому».

Голова парламентського комітету Л. Гриневич зазначила, що в бюджеті на 2015 р. різко скорочено витрати на науку і освіту. Так, МОН, НАН України і галузевим академіям видатки з загального фонду державного бюджету України на 2015 р. зменшено порівняно з 2014 р. на 28 %. Особливо драматична ситуація з фінансуванням галузевих академій (див. табл.: http://gazeta.dt.ua/science/sekvestrovane-maybutnye-abo-ne-rizhte-po-zhivomu_.html). На 27 % скорочуються видатки на науку ВНЗ.

«Законопроектом припиняється дія більшості важливих положень законів у сфері освіти і науки, що має на меті зекономити бюджетні кошти. Проте двічі проведений секвестр державного бюджету в 2014 р. вже заклав негативний вплив на галузь.

На законодавчому рівні припиняються гарантії належного фінансування галузі науки і освіти, гарантії держави на отримання повної загальної середньої освіти на безоплатній основі, гарантії соціального захисту учнів, педагогічних і наукових працівників. Руйнуються роками сформовані конституційні гарантії сучасного розвитку освіти і науки. Все це виглядає не як кризові заходи, а як етап запровадження нових підходів до освітньої та наукової політики, що не відповідають сучасним світовим тенденціям і положенням Коаліційної угоди».

Така тривожна констатація викликає цілком закономірні запитання. Як можна вижити вчителю, науковцю за тотального урізання всього і вся? Чи матиме педагог мотивацію «сіяти розумне, добре, вічне» при тому, що навантаження зросте, а передбачені законом надбавки буде урізано?

Заступник міністра фінансів запевняв, що «жодне рішення уряду не призведе до зменшення оплати праці. Не будуть зняті надбавки також за педагогічне навантаження». Але це лише обіцянки-цяцянки. Одіозний законопроект про економію на соціальних витратах (№ 1577) отримав багато зауважень членів профільного комітету, а окремі його норми народні депутати вважають узагалі неприйнятними. Тому не дивно, що наступного дня парламент його відхилив, відправивши на доопрацювання.

<...> Абсолютно непринятною народні депутати вважають пропозицію Мінфіну скасувати доплати за наукові ступені і вчені звання. Комітет проти вилучення з Закону «Про вищу освіту» положення про забезпечення обсягів гарантованого фінансування наукової діяльності вищих навчальних закладів, які мають статус дослідницьких. Вилучення такої норми знівелює наукову діяльність у передових університетах, переконані парламентарі. Видатки на наукову і науково-технічну діяльність мають залишитися в Державному бюджеті захищеними статтями.

Пошук компромісів відбувався непросто. У деяких ситуаціях представники Мінфіну зятято відкидали будь-які пропозиції, заявляючи: «Ми наполягаємо на своєму». Так, не було досягнуто щонайменшого компромісу в питанні бюджетного фінансування галузевих академій.

Гаряче відстоював свою позицію нардеп І. Кириленко: «Отаким скороченням зганяють усіх до однієї ями. Щоб знищити галузеві академії наук. У Росії пройшли цей етап – чим усе закінчилося?.. Розграбували все, що тільки можна було... Не душіть науку своїми руками! Ми повинні її зберегти. Кошти, які на неї виділяються, це копійки у порівнянні з грошовими потоками, що проходять через так звані податкові ями, тобто виведені в офшори... Ось де потрібно шукати гроші, а не забирати в освіти і науки – галузей, що закладають основи майбутнього розвитку».

В. Матвійчук парировав тим, що запропонував народним депутатам внести зміни, згідно з якими фінансування державних органів здійснювалося б з повернутих «офшорних» коштів. А заощаджені при цьому гроші спрямувати на освіту.

Особливе занепокоєння в науковців викликає пункт 9 Прикінцевих положень проекту Державного бюджету на 2015 р.: «З метою ефективного використання земельних ділянок, що перебувають у державній власності, органам виконавчої влади, до повноважень яких належить передача в оренду таких земельних ділянок, Національній та галузевим академіям наук забезпечити передачу в оренду земельних ділянок державної власності на конкурентних засадах (земельних торгах)».

Кому і в яку оренду – тимчасову чи безстрокову, на 49 років чи довічну?.. Дозволити такий собі узаконений дерибан? Як це сталося з надрами? І що від цього матиме власне наука?

На думку академіка НААН О. Іващенко, узаконення такої пропозиції означатиме втрату бази для наукових досліджень. Адже галузева наука – передовсім прикладна. «Візьмімо, наприклад, виведення нових сортів. Для цього потрібні численні польові дослідження в умовах просторової ізоляції. Що це означає? Щоб не відбувалося запилення посівів комахами від інших сортів або гібридів. Для таких досліджень потрібні тисячі гектарів ріллі. Звісно, виникають запитання стосовно ефективності їх використання. Так само, як і в інших галузях, у нас є проблеми, що потребують вирішення. В державних інтересах і з державницьких позицій. Сьогодні ми маємо проблеми з постачанням газу, а завтра – не приведи Господи! – можемо мати хлібну залежність».

«Нині на вітчизняний ринок масово заходять потужні приватні іноземні селекційні компанії, бюджет яких на селекційні цілі в рази перевищує

фінансування НААН. Проте сорти й гібриди сільськогосподарських культур іноземної селекції не завжди пристосовані. А іноді й зовсім не придатні для вирощування в наших природно-кліматичних умовах. Яскравим прикладом є 2012 р., коли під впливом екстремальних погодних умов на значній території України зарубіжні сорти й гібриди пшениці, ячменю, кукурудзи, соняшнику себе повністю дискредитували за рівнем урожайності та якості продукції.

Подальше скорочення фінансування НААН призведе до недоотримання високоякісного насіннєвого матеріалу, до зриву посівної кампанії. Як наслідок – залежність від іноземної селекції, загроза продовольчій безпеці України», – переконаний президент НААН Я. Гадзало.

Секвестрування бюджетів національних академій і науки загалом, попри всі втрати, може дати й позитивний ефект – спонукає нарешті до реальних, а не косметичних реформ. На думку експертів, реформа управління наукою має стати складником загального пакета реформ. Наука, особливо аграрна, повинна бути не нахлібницею в держави, а її годувальницею. Тим більше що Україна – країна аграрна, і сам Бог велів пишатися перед світом не лише розкішним короваем, а й високотехнологічною агропромисловою продукцією, заробляючи на цьому валюту в державну скарбницю. Вже давно настав час визначитися з науковими пріоритетами, які б отримали цільове фінансування. Очевидно й те, що академічна наука має бути більше зорієнтована на нагальні державні потреби й завдання. Надто тепер, коли Україна в небезпеці. Державна влада повинна піклуватися про науку, як це робить, наприклад, близька нам Польща. Щоб кошти спрямовувалися на розвиток сучасної освіти, проривні наукові проекти й інновації, а не пливли з України в офшорні зони. Щоб бізнесу вигідно було підтримувати вітчизняну науку. Щоб талановита молодь не виїжджала за кордон у пошуках кращої долі, а могла реалізувати себе на батьківщині.

То чого нам бракує? *(Суржик Л. Секвестроване майбутнє, або Не рійте по живому // Дзеркало тижня. Україна (<http://gazeta.dt.ua/science/sekvestrovane-maybutnye-abo-ne-rizhte-po-zhivomu-.html>). – 2014. – 26.12).*